

MIESTŲ IR RAJONŲ KREPŠINIO SPORTO MOKYKLŲ MOKSLEIVIŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ RAIŠKA

Šarūnas Šniras, Romualdas Malinauskas
Lietuvos kūno kultūros akademija, Kaunas, Lietuva

Šarūnas Šniras. Socialinių mokslų daktaras. Lietuvos kūno kultūros akademijos Sporto pedagogikos ir psichologijos katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptis — moksleivių ir studentų socialinių įgūdžių ugdymo ypatumai.

SANTRAUKA

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kokie yra miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialiniai įgūdžiai. Mokslinė problema yra ta, kad dar stokojama žinių, ar skiriasi miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių lygis. Tyrimo tikslas — atskleisti miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių raišką. Kėlėme hipotezę, kad miestų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių lygis yra aukštesnis.

Tyrimo metu buvo taikyti apklausos metodai. Esminiams socialiniams įgūdžiams vertinti taikytas adaptuotas R. Rigio ir H. Friedman (1982) „Esminių socialinių įgūdžių klausimynas“. Vertinami šie socialiniai įgūdžiai: emocinis ekspresyvumas, emocinis jautrumas, emocinė kontrolė, socialinis ekspresyvumas, socialinis jautrumas ir socialinė kontrolė. Situaciniams socialiniams įgūdžiams vertinti taikytas E. Gambrill (1995) klausimynas (cituojama iš Hinsch, Pffingsten, 1998), kurį patys adaptavome. Adaptuotame klausimyne pateikti šie socialiniai įgūdžiai: mokėjimas atsisakyti, reagavimas į pastabas, mokėjimas prieštarauti, atsiprašymas, pripažinimas klydus, mokėjimas džiaugtis būti pagirtam, pradėti pokalbį, mokėjimas pakalbėti, mokėjimas užbaigti pokalbį, paprašyti pagalbos, sakyti gerus žodžius, pasakyti ką jauti.

Konstatuojamojo tyrimo metu naudojant atsitiktinės serijinės atrankos principą, sudaryta tiriamųjų imtis iš miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų 407 moksleivių. Buvo tiriami 274 Kauno, Klaipėdos, Vilniaus miestų ir 133 Utenos, Jonavos, Anykščių, Kauno, Biržų rajonų krepšinį žaidžiantys moksleiviai.

Rezultatai parodė, kad rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių esminiai socialiniai įgūdžiai ($3,10 \pm 0,37$) yra statistiškai patikimai ($p < 0,05$) aukštesnio lygio nei miesto moksleivių ($2,98 \pm 0,47$). Tyrimo rezultatai, be to, atskleidė, kad tam tikrų esminių socialinių įgūdžių aukštesnis lygis yra būdingas rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleiviams. Vis dėlto miestų ir rajonų moksleivių vertinimas statistiškai nesiskyrė pagal šiuos situacinius socialinius įgūdžius: mokėjimą atsisakyti, reaguoti į pastabas, atsiprašyti, pripažinimą klydus, mokėjimą džiaugtis pagirtam, pradėti pokalbį, pakalbėti, užbaigti pokalbį, paprašyti pagalbos. Tiek miestų, tiek rajonų 40—50% moksleivių šių minėtų situacinių socialinių įgūdžių lygį vertino kaip vidutinį.

Raktažodžiai: esminiai socialiniai įgūdžiai, situaciniai socialiniai įgūdžiai, krepšinio sporto mokyklos.

IVADAS

Lietuvoje išsamiai nagrinėjami sportuojančių moksleivių doroviniai (Šniras, 2002; Šniras, Malinauskas, 2004, 2004 a), situaciniai (Šniras, 2004), varžybiniai (Šniras, 2005; Šniras, Malinauskas, 2006) ir esminiai (Šniras, 2001) socialiniai įgūdžiai.

Atlikti konstatuojamojo (Šniras, 2002; Šniras, Malinauskas, 2004, 2004 a; Šniras, 2004) ir eksperimentinio (Šniras, 2005 a; Šniras, Malinauskas,

2006) pobūdžio tyrimai, taip pat tokie, kurių metu yra lyginami 10—12 ir 13—15 metų sportuojančių moksleivių socialiniai įgūdžiai. Vis dėlto trūksta mokslo darbų, kuriuose būtų nagrinėjami skirtingų regionų sportuojančių moksleivių socialinių įgūdžių panašumai ir skirtumai. Šiuo tyrimu socialiniai įgūdžiai apibrėžiami kaip adaptyvus ir adekvatus elgesys, padedantis įveikti kasdienio gyvenimo reikalavimus, pokyčius ir sunkumus (Argyle, 1996).

Galima paminėti keletą užsienio autorių tyrimų (pvz., Grove et al., 1999; Sugiyama, 1999), nagrinėjančių šią problematiką. Lietuvoje tokių tyrimų trūksta, todėl būtina atkreipti dėmesį į miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinius įgūdžius.

Žvalgomųjų tyrimų rezultatai parodė, kad miestų (didelių gyvenamųjų vietovių) ir rajonų (nedidelių administracinių vienetų) moksleivių socialinis elgesys skirtingas, skiriasi ir šių tiriamųjų grupių socialiniai įgūdžiai (Madsen, 1975; Davidson et al., 1989; Meredith, Abbott, 1992; Blanton, Smith, 1993; Chithprabha, Kanekar, 1995; Chimonides, Frank, 1998; Young, 1998; Felton et al., 1999; Gibbs, 2000; Atav, Spencer, 2002; Cartwright, Allen, 2003; Pillay, 2003; Roberts et al., 2003). Kai kurių žvalgomųjų tyrimų rezultatai rodo, kad miestų ir rajonų sportuojančių moksleivių socialinis elgesys taip pat skiriasi (Page, Tucker, 1994; Menifield et al., 2001; Loucaides et al., 2004). Visgi į klausimą, kaip skiriasi šių sportuojančių moksleivių socialinių įgūdžių lygis (lygis čia suvokiamas kaip įgūdžių, matuojamų balais, kokybės laipsnis), dar nėra atsakymo.

Prielaidą, kad miestų sportuojančių moksleivių socialiniai įgūdžiai yra labiau išlavėję nei rajonų sportuojančių moksleivių, galima grįsti panašiais tyrimais apie vaikų socializaciją (Kvieskienė, 2003) ir tyrimais apie gabių moksleivių socialinių įgūdžių raišką (Narkevičienė ir kt., 2002). Būtų galima kelti ir papildomų klausimų: ar socialinių įgūdžių stoka netampa itin didele rajonų moksleivių problema, nes juk paauglystėje išskyla daugybė klausimų tiek dėl socialinių sąlygų, tiek dėl psichosocialinių šio amžiaus pokyčių. Atsakymų į papildomus klausimus paieškoms reikėtų išsamesnių tyrimų. Todėl šio tyrimo problemą apibrėžia toks klausimas: ar skiriasi miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių raiška?

Nors pastarojo meto tyrimais (Vealey, 1988; White, 1993; Weinberg, Comar, 1994; Cox et al., 1996; Meyers, Bourgeois, 1999) nagrinėjami įvairūs socialinių įgūdžių tyrimo modeliai, tačiau šio tyrimo metu rėmėmės modeliu (Riggio, Friedman, 1982; Gambrell cituojama iš Hinsch, Pflingsten, 1998), kuris išskiria dvi socialinių įgūdžių grupes: esminius ir situacinius socialinius įgūdžius. Esminiai socialiniai įgūdžiai yra apibrėžiami kaip patys svarbiausi, reikalingi visomis gyvenimo situacijomis, susiję su žodinės

ir nežodinės informacijos siuntimu ir priėmimu. Situaciniai socialiniai įgūdžiai — tai įgūdžiai, kurie dažniausiai sutinkami bendravimo ir bendradarbiavimo metu.

Tyrimo objektas — miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialiniai įgūdžiai.

Tikslas — įvertinti miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių raišką.

Tyrimo uždaviniai:

1. Palyginti miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių esminius socialinius įgūdžius.
2. Palyginti miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių situacinius socialinius įgūdžius.

Hipotezė. Keliama prielaida, kad miestų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialiniai įgūdžiai yra aukštesnio lygio nei rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių.

TYRIMO METODAI IR ORGANIZAVIMAS

Metodai: apklausa (adaptuotas R. Riggio, H. Friedman (1982) esminių socialinių įgūdžių klausimynas); matematinė statistika (Studento t ir χ^2 kriterijai).

Esminiams socialiniams įgūdžiams vertinti taikytas adaptuotas R. Riggio, H. Friedman (1982) esminių socialinių įgūdžių klausimynas. Vertinti šie socialiniai įgūdžiai: *emocinis ekspresyvumas, emocinis jautrumas, emocinė kontrolė, socialinis ekspresyvumas, socialinis jautrumas ir socialinė kontrolė.*

Situaciniams socialiniams įgūdžiams vertinti taikytas E. Gambrell (1995) klausimynas (cituojuama iš Hinsch, Pflingsten, 1998), kurį patys adaptavome. Adaptuotame klausimyne pateikti šie socialiniai įgūdžiai: *mokėjimas atsisakyti, reagavimas į pastabas, mokėjimas prieštarauti, atsiprašymas, pripažinimas klydus, mokėjimas džiaugtis būti pagirtam, pradėti pokalbį, mokėjimas pakalbėti, užbaigti pokalbį, paprašyti pagalbos, sakyti gerus žodžius, pasakyti ką jauti.*

Abiejų metodikų patikimumas įvertintas ir tinkamas moksliniams tyrimams (Šniras, 2005).

Tyrimo organizavimas. Konstatuojamojo tyrimo metu naudojant atsitiktinės serijinės atrankos principą, sudaryta tiriamųjų imtis iš 407 miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių. Buvo tiriami 274 Kauno, Klaipėdos,

Vilniaus miestų ir 133 Utenos, Jonavos, Anykščių, Kauno, Biržų rajonų krepšinių žaidžiantys moksleiviai.

REZULTATAI

Analizavome miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių esminių socialinių ir situacinių socialinių įgūdžių lygį. Norint palyginti miestų ir rajonų moksleivių esminių socialinių įgūdžių lygį, buvo apskaičiuoti šių įgūdžių vidurkiai, standartiniai nuokrypiai, o skirtumo patikimumui nustatyti taikytas Stjudento *t* kriterijus. Nustačius apibendrintą esminių socialinių įgūdžių indeksą, apskaičiavus visų šešių skalių rezultatų vidurkį matyti, kad rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių esminiai socialiniai įgūdžiai ($3,10 \pm 0,37$) yra statistiškai patikimai ($p < 0,05$) aukštesnio lygio nei miesto moksleivių ($2,98 \pm 0,47$) (1 lent.).

Tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad tam tikrų esminių socialinių įgūdžių lygis aukštesnis rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių.

Paminėtina, kad pagal *emocinį jautrumą, socialinį jautrumą, socialinę kontrolę* rajonų ir miestų krepšinio sporto mokyklų moksleiviai patikimai skiriasi.

Nustatyta, kad rajonų moksleivių *emocinio jautrumo* įverčio vidurkis ($3,05 \pm 0,68$) yra aukštesnis nei miesto moksleivių ($2,84 \pm 0,73$; $p < 0,01$). Didesnis *socialinis jautrumas* taip pat būdingas rajonų moksleiviams ($3,40 \pm 0,62$; $p < 0,01$).

Palyginus miestų ir rajonų moksleivių *socialinės kontrolės* duomenis matyti, kad rajonų moksleivių rezultatų vidurkis ($3,54 \pm 0,62$) yra aukštesnis nei miestų moksleivių ($3,37 \pm 0,76$; $p < 0,05$). Tyrimas parodė, kad miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių *emocinis*

ekspresyvumas, emocinė kontrolė, socialinis ekspresyvumas statistiškai patikimai nesiskyrė.

Apibendrinant miestų ir rajonų moksleivių esminių socialinių įgūdžių lygio statistinius rodiklius galima teigti, kad rajonų moksleivių esminiai socialiniai įgūdžiai yra labiau išlavę.

Nustatydami miestų ir rajonų moksleivių duomenų skirstinio skirtumo patikimumą, taikėme χ^2 kriterijų. Tyrimo rezultatai rodo, kad miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleiviai statistiškai patikimai skyrėsi pagal šiuos situacinius socialinius įgūdžius: *mokėjimą prieštarauti* ($p < 0,05$), *sakyti gerus žodžius* ($p < 0,05$), *pasakyti ką jauti* ($p < 0,05$) (2 lent.). Galima pažymėti, kad dalies situacinių įgūdžių aukštesnis lygis būdingas miestų, o dalies — rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleiviams. Pavyzdžiui, miestų moksleiviai *mokėjimo prieštarauti* (38%) ir *pasakyti ką jauti* (33,9%) įgūdžių lygį dažniau vertino kaip aukštą. 30,8% rajonų moksleivių įgūdžio *mokėti prieštarauti* ir 21,8% rajonų moksleivių įgūdžio *pasakyti ką jauti* lygį vertino kaip aukštą. Įgūdį *sakyti gerus žodžius* kur kas aukščiau vertino rajonų moksleiviai (36,8% rajonų ir 32,8% miestų moksleivių vertino kaip aukštą).

Vis dėlto miestų ir rajonų moksleivių vertinimai statistiškai nesiskyrė pagal šiuos situacinius socialinius įgūdžius: *mokėjimą atsisakyti, reagavimą į pastabas, atsiprašymą, pripažinimą klydus, mokėjimą džiaugtis pagirtam, pradėti pokalbį, mokėjimą pakalbėti, užbaigti pokalbį, paprašyti pagalbos*. Tiek miestų, tiek rajonų 40—50% moksleivių šių minėtų situacinių socialinių įgūdžių lygį vertino kaip vidutinį. Todėl galima daryti prielaidą, kad įvairiomis gyvenimo ir sportinės veiklos situacijomis tiek miestų, tiek rajonų moksleivių elgesys nesiskirtų.

Socialiniai įgūdžiai	Vietovė	n	M	SD	t	p
Emocinis ekspresyvumas	Miestas	274	2,35	0,60	0,971	0,332
	Rajonas	133	2,29	0,64		
Emocinis jautrumas**	Miestas	274	2,84	0,73	-2,695	0,007
	Rajonas	133	3,05	0,68		
Emocinė kontrolė	Miestas	274	3,01	0,77	-0,717	0,474
	Rajonas	133	3,07	0,67		
Socialinis ekspresyvumas	Miestas	274	3,10	0,77	-1,389	0,165
	Rajonas	133	3,20	0,63		
Socialinis jautrumas**	Miestas	274	3,20	0,61	-3,161	0,002
	Rajonas	133	3,40	0,62		
Socialinė kontrolė*	Miestas	274	3,37	0,76	-2,393	0,017
	Rajonas	133	3,54	0,62		
Esminių įgūdžių indeksas*	Miestas	274	2,98	0,47	-2,465	0,014
	Rajonas	133	3,10	0,37		

1 lentelė. Miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių esminių socialinių įgūdžių lygio statistiniai rodikliai

Pastaba. * — $p < 0,05$, lyginant miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių rodiklių vidurkį. ** — $p < 0,01$, lyginant krepšinio sporto mokyklų skirtingo amžiaus moksleivių rodiklių vidurkį.

2 lentelė. Miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių pasiskirstymas pagal situacinių socialinių įgūdžių lygį (skaičiais ir procentais)

Socialiniai įgūdžiai	Lygis							
	Vietovė	Žemas		Vidutinis		Aukštas		χ^2 (2); p
		n	%	n	%	n	%	
Mokėjimas atsisakyti	Miestas	39	14,2	155	56,6	80	29,2	1,890 p = 0,389
	Rajonas	26	19,5	71	53,4	36	27,1	
Reagavimas į pastabas	Miestas	27	9,9	131	47,8	116	42,3	0,420 p = 0,979
	Rajonas	13	9,8	65	48,9	55	41,4	
Mokėjimas prieštarauti*	Miestas	31	11,3	139	50,7	104	38,0	8,165 p = 0,017
	Rajonas	29	21,8	63	47,4	41	30,8	
Mokėjimas atsiprašyti	Miestas	53	19,3	113	41,2	108	39,4	2,209 p = 0,331
	Rajonas	31	23,3	45	33,8	57	42,9	
Pripažinimas klydus	Miestas	43	15,7	115	42,0	116	42,3	0,362 p = 0,835
	Rajonas	24	18,0	54	40,6	55	41,4	
Mokėjimas dėiaugtis pagirtam	Miestas	19	6,9	124	45,3	131	47,8	0,484 p = 0,785
	Rajonas	9	6,7	65	48,9	59	44,4	
Mokėjimas pradėti pokalbį	Miestas	75	27,4	124	45,3	75	27,4	1,105 p = 0,575
	Rajonas	31	23,3	67	50,4	35	26,3	
Mokėjimas pakalbėti	Miestas	51	18,6	148	54,0	75	27,4	0,320 p = 0,852
	Rajonas	27	20,3	68	51,1	38	28,6	
Mokėjimas užbaigti pokalbį	Miestas	66	24,1	126	46,0	82	29,9	0,315 p = 0,854
	Rajonas	35	26,3	61	45,9	37	27,8	
Mokėjimas paprašyti pagalbos	Miestas	58	21,2	123	44,9	93	33,9	0,332 p = 0,847
	Rajonas	27	20,3	57	42,9	49	36,8	
Mokėjimas sakyti gerus žodžius*	Miestas	42	15,3	142	51,8	90	32,8	7,213 p = 0,027
	Rajonas	8	6,1	76	57,1	49	36,8	
Mokėjimas pasakyti ką jauti*	Miestas	65	23,7	116	42,4	93	33,9	8,309 p = 0,016
	Rajonas	46	34,6	58	43,6	29	21,8	

Pastaba. * — $p < 0,05$, lyginant miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių pasiskirstymą.

REZULTATŲ APTARIMAS

Atlikdami konstatuojamąjį tyrimą, ypatingą dėmesį skyrėme moksleivių socialinių įgūdžių ir gyvenamosios vietovės priklausomybei tirti, o kitų socialinių veiksnių neanalizavome. Taigi dabar ir apibendrinsime miestų bei rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių tyrimo duomenis.

Išanalizavus miestų ir rajonų moksleivių esminių socialinių įgūdžių lygio statistinius rodiklius paaiškėjo, kad rajonų moksleivių labiau išlavėję šie esminiai socialiniai įgūdžiai: *emocinis jautrumas*, *socialinis jautrumas*, *socialinė kontrolė*. Būtų logiška daryti prielaidą, kad rajonų moksleiviai yra jautresni, nes miestuose pastaruoju metu yra didesnis susvetimėjimas. Tyrimai, kuriais analizuojami miestų (didelių gyvenamųjų vietovių) ir rajonų (nedidelių administracinių vienetų) moksleivių socialinis elgesys, rodo tam tikrus šių tiriamųjų gru-

pių skirtumus (Gibbs, 2000; Atav, Spencer, 2002; Cartwright, Allen, 2003; Pillay, 2003; Roberts et al., 2003). Vis dėlto minėtų autorių darbuose analizuojamas ne sportuojančių moksleivių, o įvairių socialinių grupių (neigalių, depresiškų, turinčių mokymosi sutrikimų) socialinis elgesys. Tuo tarpu kiti mokslininkai (Page, Tucker, 1994; Menifield et al., 2001; Loucaides et al., 2004) atskleidė miestų ir rajonų sportuojančių moksleivių socialinio elgesio skirtumus, tačiau ir jie negali būti interpretuojami kaip atitinkantys mūsų duomenis, kadangi tais tyrimais neanalizuojami esminiai socialiniai įgūdžiai.

Išanalizavę miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių situacinių socialinių įgūdžių duomenis galime pažymėti, kad tik tam tikros dalies situacinių įgūdžių lygis aukštesnis miestų, o dalies — rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių. Paaiškėjo, kad 50% tiek miestų, tiek rajonų moksleivių situacinių socialinių įgūdžių lygį vertino kaip vidutinį. Todėl galima daryti prielaidą,

kad įvairiomis gyvenimo ir sportinės veiklos situacijomis tiek miestų, tiek rajonų moksleivių elgesys nesiskirtų, o moksleiviai būtų vienodai jautrūs ir gebantys bendrauti, ir tai sutampa su kitų autorių (Menifield et al., 2001) tyrimų duomenimis. Manome, kad šiuo tyrimu neatskleidėme visų veiksnių, kurie turi įtakos asmens elgesiui tam tikromis situacijomis. Kai kurie moksleiviai gali negebėti pasinaudoti turimais situaciniais socialiniais įgūdžiais ir pasielgti netinkamai dėl daugelio kognityvinių, emocinių ir aplinkos sąlygų veiksnių, o kai kuriems gali iš viso trūkti tam tikrų situacinių socialinių įgūdžių. Pavyzdžiui, sutrikusio intelekto jaunuoliai gauna daugiau teigiamų emocijų naudodami fizinį smurtą, o ne tinkamus konfliktų sprendimo būdus. Kita vertus, pykčio ir neapykantos proveržio metu gali būti sunku tinkamai pasinaudoti turimais situaciniais socialiniais įgūdžiais (Lochman, Dodge, 1994). Manome, kad mūsų tyrimo duomenis apie moksleivių situacinius socialinius įgūdžius geriau paaiškina pastarasis teiginys — sportuojantys moksleiviai konkurencijos sąlygomis dažnai patiria neigiamų jausmų ir ne visuomet sėkmingai taiko turimus situacinius socialinius įgūdžius.

Apibendrinus esminių ir situacinių įgūdžių rezultatus galima teigti, kad rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleiviai yra jautresni ir

nuoširdesni, o miestuose pastaruoju metu yra didesnis susvetimėjimas.

Visgi būtų tikslinga atlikti išsamesnius tyrimus, kadangi gauti duomenys yra pagrįsti pačių moksleivių vertinimais. Galima būtų atlikti papildomus tyrimus ir jų metu taikyti stebėjimo bei ekspertų vertinimo metodus.

IŠVADOS

1. Rezultatai parodė, kad rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių esminiai socialiniai įgūdžiai yra statistškai patikimai ($p < 0,05$) aukštesnio lygio nei miesto moksleivių. Taip pat nustatyta, kad rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių yra aukštesnis *emocinio jautrumo*, *socialinio jautrumo* bei *socialinės kontrolės* socialinių įgūdžių lygis.
2. Tyrimu atskleista, kad miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleiviai statistškai patikimai skyrėsi pagal šiuos situacinius socialinius įgūdžius: *mokėjimą prieštarauti* ($p < 0,05$), *pasakyti ką jauti* ($p < 0,05$). Miestų moksleivių šių situacinių įgūdžių lygis aukštesnis. *Sakyti gerus žodžius* labiau ($p < 0,05$) sekasi rajonų, o ne miestų krepšinio sporto mokyklų moksleiviams.

LITERATŪRA

- Argyle, M. (1996). Social skills. In A. M. Colman (Ed.), *Companion Encyclopedia of Psychology* (pp. 454—465). London: Routledge.
- Atav, S., Spencer, G. A. (2002). Health risk behaviors among adolescents attending rural, suburban, and urban schools: A comparative study. *Family, Community Health*, 25 (2), 53—64.
- Blanton, P. W., Smith, D. J. (1993). Peer acceptance in middle childhood among rural and urban boys and girls. *Journal of Genetic Psychology*, 154 (2), 237—248.
- Cartwright, F., Allen, M. (2003). Understanding the rural-urban reading gap. *Education Quarterly Review*, 9 (1), 9—18.
- Chimonides, K. M., Frank, D. I. (1998). Rural and urban adolescents perceptions of mental health. *Adolescence*, 33 (132), 823—832.
- Chithrabha, K., Kanekar, S. (1995). A comparison of urban and rural students on scholastic and related variables. *The Journal of Social Psychology*, 135 (1), 117—118.
- Cox, R. H., Liu, Z., Qiu, Y. (1996). Psychological skills of elite Chinese athletes. *International Journal of Sport Psychology*, 24, 326—340.
- Davidson, Ph. M., White, P. N., Smith, D. J., Poppen, W. A. (1989). Content and intensity of fears in middle childhood among rural and urban boys and girls. *Journal of Genetic Psychology*, 150 (1), 51—59.
- Felton, G. F., Parsons, M. A., Ward, D. S. et al. (1999). Tracking of avoidance of alcohol use and smoking behaviour in a fifth grade cohort over three years. *Public Health Nursing*, 16 (1), 32—40.
- Gibbs, R. (2000). The challenge ahead for rural schools. *Forum for Applied Research and Public Policy*, 15 (1), 82—87.
- Grove, J. R., Norton, P. J., Van Raalte, J. L., Brewer, B. W. (1999). Stages of change as an outcome measure in the evaluation of mental skills training programs. *The Sport Psychologist*, 13, 107—113.
- Hinsch, R., Pflingsten, U. (1998). *Gruppentaining sozialer Kompetenzen* (3 Aufl.). Weinheim: Beltz.
- Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: VPU.
- Lochman, J. E., Dodge, K. A. (1994). Social-cognitive processes of severely violent, moderately aggressive, and nonaggressive boys. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62, 366—374.
- Loucaides, C. A., Chedzoy, S. M., Bennett, N. (2004). Differences in physical activity levels between urban and rural school children in Cyprus. *Health Education Research*, 19 (2), 138—147.

- Madsen, M. C. (1975). Cooperation and competition of urban and rural children. *International Journal of Psychology*, 10 (4), 269—274.
- Menifield, Ch. E., Rose, W. H., Homa, J., Brever-Cunningham, A. (2001). The media's portrayal of urban and rural school violence: A preliminary analysis. *Deviant Behavior*, 22 (5), 447—465.
- Meredith, W. H., Abbott, D. A. (1992). Self-concept and sociometric outcomes: A comparison of only children and sibling children from urban and rural areas in the People's Republic of China. *Journal of Psychology*, 126 (4), 411—419.
- Meyers, M. C., Bourgeois, A. E. (1999). Mood and Psychological skills of elite and sub elite equestrian athletes. *Journal of Sport Behavior*, 22 (3), 15—24.
- Narkevičienė, B., Almonaitienė, J., Janilionis V., Rost, H. D. (2002). *Itin gabių vaikų ugdymo situacijos Lietuvoje analizė*. Kaunas: KTU.
- Page, R. M., Tucker, L. A. (1994). Psychosocial discomfort and exercise frequency: An epidemiological study of adolescents. *Adolescence*, 29 (113), 183—191.
- Pillay, A. L. (2003). Social competence in rural and urban children with mental retardation: Preliminary findings. *South African Journal of Psychology*, 33 (3), 176—182.
- Riggio, R. E., Friedman, H. S. (1982). The interrelationships of self-monitoring factors, personality, traits, and nonverbal social skills. *Journal of Nonverbal Behavior*, 7, 33—45.
- Roberts, C., Kane, R., Thomson, H., Bishop, B., Hart, B. (2003). The prevention of depressive symptoms in rural school children: A randomised controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71 (3), 622—630.
- Sugiyama, Y. (1999). The effect of basic social skills and psychological competitive ability on competitive social skills. *In the Dawn of the New Millennium. Proceedings of the 10th World Congress of Sport Psychology*, Vol. 3 (pp. 81—82). Thessaloniki: Christodoulity Publications.
- Šniras, Š. (2005 a). *Krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių ugdymo ypatumai: daktaro disertacija*. Kaunas: LKKA.
- Šniras, Š. (2004). Krepšinių žaidžiančių moksleivių situaciniai socialiniai įgūdžiai trenerio ir komandos draugų akimis. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 2 (52), 79—84.
- Šniras, Š., Malinauskas, R. (2006). Jaunųjų krepšinininkų varžybinių psichologinių įgūdžių lygio kaita dėl ugdymo programos poveikio. *Sporto mokslas*, 2 (44), 31—36.
- Šniras, Š., Malinauskas, R. (2004). Moksleivių dorovinių įgūdžių tyrimo ypatumai. *Ugdymo psichologija*, 11—12, 119—124.
- Šniras, Š., Malinauskas, R. (2004 a). The peculiarities of moral skills of basketball-playing schoolchildren. In *Sport Training in Interdisciplinary Scientific Research* (pp. 279—284). Czestochowa: Faculty of Management Technical University of Czestochowa.
- Šniras, Š. (2005). Ugdymo programos poveikis krepšinių žaidžiančių moksleivių varžybiniams socialiniams įgūdžiams. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 5 (59), 75—81.
- Šniras, Š. (2002). Žaidžiančių krepšinių moksleivių dorovinių-socialinių įgūdžių ypatumai. *Pedagogika*, 58, 123—129.
- Šniras, Š. (2001). Žaidžiančių krepšinių moksleivių socialinių įgūdžių svarba ir lygis. *Sporto mokslas*, 4 (26), 42—46.
- Vealey, R. S. (1988). Future directions in psychological skills training. *The Sport Psychologist*, 2, 318—336.
- Weinberg, R. S., Comar, W. (1994). The effectiveness of psychological interventions in competitive sport. *Sports Medicine*, 18, 406—418.
- White, S. A. (1993). The relationship between psychological skills, experience, and practice commitment among collegiate male and female skiers. *The Sport Psychologist*, 7, 49—57.
- Young, D. Y. (1998). Rural and urban differences in student achievement in science and mathematics: A multilevel analysis. *Scholl Effectiveness and School Improvement*, 9 (4), 386—418.

SOCIAL SKILLS IN SCHOOLCHILDREN OF URBAN AND RURAL BASKETBALL SPORTS SCHOOLS

Šarūnas Šniras, Romualdas Malinauskas

Lithuanian Academy of Physical Education, Kaunas, Lithuania

ABSTRACT

This study is concentrated upon the investigation of schoolchildren of urban and rural basketball sports schools. Research, which analyse schoolchildren's social behaviour in towns (large populated localities) and regions (small administrative localities), shows certain differences between the tested groups according to social skills. Social behaviour of urban and regional exercising schoolchildren is different, too. However, there is no answer to the question how different the level of social skills in these groups of exercising schoolchildren is. The research aim is to reveal the peculiarities of social skills of schoolchildren in urban and regional basketball sport schools.

The following methods of research were applied: basic skills (emotional expressiveness, emotional sensitivity, emotional control, social expressiveness, social sensitivity, social control) inventory, situational skills (to be able to refuse, to react to remarks, to be able to contradict, to apologise, to accept being wrong, to be able to enjoy praise, to start a conversation, to be able to talk, to be able to end a conversation, to ask for help, to say good words, to tell what one feels) questionnaire, mathematical statistics (chi-squared test, t test). By using the principle of random serial selection, the declarative research sample was constructed out of 407 schoolchildren of urban and regional basketball schools (including 274 children from urban and 133 children from regional basketball schools).

The results draw attention to the fact that basic social skills (3.10 ± 0.37) of schoolchildren in regional basketball schools are statistically significantly ($p < 0.05$) higher than of urban schoolchildren (2.98 ± 0.47). Moreover, research results showed that higher level of certain basic social skills was characteristic of schoolchildren of regional basketball schools. Nevertheless, evaluations of urban and regional schoolchildren were not statistically different according to the following situational skills: ability to refuse, to react to remarks, to apologise, to accept being wrong, to be able to enjoy praise, to start a conversation, to be able to talk, to end a conversation, to ask for help. Forty to fifty percent of both urban and regional schoolchildren evaluated these social skills as average.

Keywords: basic social skills, situational skills, basketball sports schools.

Šarūnas Šniras
Lietuvos kūno kultūros akademija
(Lithuanian Academy of Physical Education)
Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas
Lietuva (Lithuania)
Tel +370 683 46371
E-mail SarunasSniras@one.lt

Gauta 2006 m. rugsėjo 1 d.
Received on September 1, 2006

Priimta 2006 m. gruodžio 6 d.
Accepted on December 6, 2006